

## Ei sentään tietoteoriaa, mutta ...

Tämän lehden edellisessä numerossa Kalervo Järvelin pohdiskeli lehden ja sitä julkaisevan yhdistyksen nimeä keskustelupuheenvuorossaan Firman ja sen tuotteen nimi. Olen hänen kanssaan samaa mieltä siitä, että jotakin olisi tehtävä niin Kirjastotieteen ja informatiikan yhdistyksen kuin Kirjastotiede ja informatiikka -lehdenkin nimelle. Nimissä käytetyt sanat ovat harhaanjohtavia ja niiden yhdistelmät kömpelöitä. Rasittavia nimiä tosin käyttävät monet muutkin: esimerkiksi Journal of the American Society for Information Science saa kärsimättömimmät välttämään lehden nimen mainitsemista kokonaisuudessaan. Amerikan sosietee on toisaalta – tyypilliseen yhdysvaltalaiseen tyyliin – keksinyt, että lyhenne riittää tarkoitettujen objektien tunnistamiseen ja niinpä lehti onkin yleisessä puheenparressa mukavasti vain JASIS.

Mekin käyttämme epävirallisesti tieteellisestä yhdistyksestämme lyhennettä KIY ja lehti on usein puheissamme K&I-lehti (joillakuilla vielä tuttavallisemmin punakantinen lehti). KIY olisi ihan hyvä yhdistyksen virallisenkin nimen osaksi, samaan tapaan kuin sisartieteenalamme edustajilla on Tiedotusopillinen yhdistys TOY ry. Suomalaisten on vieläpä helpompi ääntää KIY kuin TOY. Yhdistyksen lehden nimeksi ei kuitenkaan kelpaa KIY eikä K&I, koska ne eivät herätä mitään mielikuvia alan ulkopuolisissa.

Kalervo Järvelin otti esille ikuisuuskysymyksen kirjastotiede-sanasta. Kun kirjastotiede ja informatiikka oppiaineena muuttui informaatiotutkimukseksi, optimistit (eritoten R. Kärki) kuvittelivat tiedottamisella pystyttävän estämään sen, että kirjasto- ja informaatioalan käytännön edustajat ajattelisivat, ettei alan opetuslaitoksissa siitä lähtien tutkita kirjastoja eikä kouluteta kirjastonhoitajia. Suhteessa tämän tekstin laadinnan ajankohtaan vain muutama viikko sitten viimeksi kuulin sen tyyppistä kommentointia kuin "eihän ne siellä informaatiotutkimuksen laitoksella enää tutki kirjastoasioita". Kirjastotiede siis on, toisin kuin Kalervo arvelee, sanana sellainen itseisarvo, josta luopuminen johdattaa kirjasto- ja informaatiopalvelualan edustajia luulemaan, etteivät kirjastot kiinnostaa informaatiotutkimusta.

Silti kirjastotiede on huono termi. Kirjastotutkimus olisi periaatteessa hyvä, sillä – kuten Kalervo huomautti – tutkitaanhan kirjastojakin. Vaikka meillä ei olekaan huoltoasematiedettä eikä

Gernot Wersigin lanseeraamaa sairaalatieidettä (englanniksi ER science?), instituution käsitteen hieinan toisella tavalla mieltäviä instituutioon kohdistuvia tutkimusalueita on, esimerkiksi perhetutkimus. Ongelmallista on se, että kirjastotutkimus on vain yksi informaatiotutkimuksen osa-alue: jos mainitaan kirjastotutkimus, pitäisi mainita myös muut.

"Informatiikka luonee mielikuvia jostain modernista ja teknisestä, automaattisesta tietojenkäsittelystä...", Kalervo arvelee. Tämä ei ole ainoa informatiikka-sanana synnyttämä mielikuva. Minulle muistuu myös mieleen venäläinen määritelmä, jonka mukaan informatiikka on tieteenala, jonka tutkimuskohteena ovat tieteellisen kommunikaation kaikki prosessit. Henkilökohtaisesti olisin määritelmään ihan tyytyväinen, joskin korvaisin sanan 'kommunikaatio' viestinnällä – kun keran vierassanalle on täsmälleen samaa tarkoittava suomalainen vastine, miksi emme käyttäisi sitä? (Jotkut ovat epätoivon vimalla pyrkineet erottamaan kommunikaation ja viestinnän toisistaan, mutta ainoatakaan perusteltua merkityseroa en ole vielä kohdannut.) En kuitenkaan ole luomassa termejä ja käsitteitä vain itselleni, joten tarkoittakoon informatiikka jotakin muuta kuin tieteellisen viestinnän tutkimusta.

Jos keskitetään huomio tieteen maailmankieleen englantiin ja tarkastellaan informatiikka-sanaa käännöksenä ko. kielestä, havaitaan informatiikan ilman muuta viittaavan johonkin tekniseen ja tietojenkäsittelyoppiin. Englanti-suomi-sanakirja (WSOY 1990) esittää seuraavat käännökset: "**informatics** s (sg) tietojenkäsittelytiede", "**information retrieval** (atk) tiedonhaku **-science** = *informatics* **-service** uutispalvelu **-system** (atk) tietojärjestelmä". Tästä voitaneen päätellä, ettei terminologian kanssa ole vaikeuksissa vain alan tutkimus, joka sanakirjan mukaan on atk:ta, vaan myös kirjasto- ja informaatiopalvelualan käytäntö: informaatiikko on tietojenkäsittelijä, joka antaa uutispalvelua.

Kalervo mainitsi mm. Cultorin ja Melian lyhyinä, iskevinä ja kielirajat ylittävinä niminä sekä hyvinä esimerkkeinä siitä, että sanan ei tarvitse suoraan viitata johonkin tuotteeseen, vaan se voi yksistään luoda mielikuvia. Mielestäni esimerkit eivät ole parhaita mahdollisia, koska Cultor – vaikka se viittaakin kulttuuriin, jota sokerin valmistaminen kulttuuri-sanana alkuperäisessä merkityksessä

tietenkin on – on sanana suomen kielelle vieras ja koska Melia ei herätä minkäänlaisia mielleyhtymiä. Hyvä monen mielikuvan yhdistelmä on Merita, joskaan kyseisen yrityksen taustasta tietävän on vaikea uskoa esimerkiksi sitä, että kyseessä olisi erityisen meritoitunut pankki. Meritan tyyppistä nimeä ei ole helppo keksiä Kirjastotiede ja informatiikka -lehdelle. Jos puolestaan halutaan JASIS-tyylinen lyhenne, tehtävä ei juuri ole vähemmän vaikea. Marjatta Okon tietääkseni aikoinaan esittämä KirJain johdattaa helposti ajattelemaan kieli- tai kirjallisuustiedettä. KINF ei ole käytettävissä, koska se jo on alan bibliografian nimi. Infokaan ei sovi, koska nimi on kauan ollut käytössä yrityksellä, josta tulee ensimmäisenä mieleen TV:stä tuttu ola pallonivel.

Jostakin syystä englannin 'information' on päätetty suomentaa tiedoksi, vaikka käytettävissä olisi monissa tapauksissa kuvaavampi vierassana 'informaatio'. Kalervo Järvelin mainitsee puheenvuorossaan automaattisen tietojenkäsittelyn, tietojenkäsittelyopin, tietoverkot, tietoyhteiskunnan, tiedon hankinnan, tiedonhaun ja tiedon organisoinnin. Miksi esim. 'information retrieval' on tiedonhakua ja 'information seeking' tiedonhankintaa? Ja kun informaatiotutkimuksen osa-alueista useimmat ovat suomenkielisiä nimiltään tieto- tai tiedon-alkuisia, miksi itse tieteenala ei ole 'tietotutkimus'? Olisipa tällöin helppoa antaa Kirjastotieteelle ja informatiikalle uusi lyhyt, iskevä nimi: se olisi Tieto.

*Riitta Kärki*

## **Tämän numeron kirjoittajat**

Iivonen, Mirja, lehtori, Tampereen yliopisto

Kristensen, Jaana, assistentti, Tampereen yliopisto

Kärki, Riitta, tutkija, Tampereen yliopisto

Lindholm-Romantschuk, Ylva, tutkija, Helsinki

Markless, Sharon, tutkija, Iso-Britannia

Okko, Marjatta, professori (emer.), Helsinki

Savolainen, Reijo, vt.apulaisprofessori, Tampereen yliopisto

Streatfield, David, tutkija, Iso-Britannia

Tuominen, Kimmo, tutkija, Tampereen yliopisto